

Διεθνές
Γραφείο
Εργασίας
Γενεύη

Αναδυόμενοι κίνδυνοι και νέοι τρόποι πρόληψης σε ένα μεταβαλλόμενο κόσμο εργασίας

**Αναδυόμενοι κίνδυνοι και
νέοι τρόποι πρόληψης
σε ένα μεταβαλλόμενο
κόσμο εργασίας**

Το πρωτότυπο κείμενο της Έκθεσης διατίθεται στα Αγγλικά, Γαλλικά και Ισπανικά από τη Διεθνή Οργάνωση Εργασίας (ILO), στη διεύθυνση www.ilo.org/safeday

Τη μετάφραση του κειμένου στα Ελληνικά έκανε η κα Μαρίνα Τριάντη από το Κέντρο Τεκμηρίωσης και Πληροφόρησης του Ελληνικού Ινστιτούτου Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας (ΕΛ.ΙΝ.Υ.Α.Ε.).

Το νέο πλαίσιο

Τις τελευταίες δεκαετίες σημειώθηκε σημαντική τεχνολογική πρόοδος στον εργασιακό χώρο, η οποία, σε συνδυασμό με την ταχεία παγκοσμιοποίηση, μεταμόρφωσαν την εργασία για πολλούς ανθρώπους σε όλο τον κόσμο. Οι επιπτώσεις των αλλαγών αυτών στην επαγγελματική υγεία και ασφάλεια (ΥΑΕ) ήταν, επίσης, σημαντικές. Σε ορισμένες περιπτώσεις πολλοί παραδοσιακοί κίνδυνοι μειώθηκαν ή εξαιρέθηκαν, π.χ. με τον αυτοματισμό των εργοστασιακών συστημάτων, αλλά από την άλλη μεριά νέες τεχνολογίες δημιούργησαν νέους κινδύνους. Ωστόσο, πολλοί από τους παραδοσιακούς εργασιακούς κινδύνους εξακολουθούν να υπάρχουν και ο αριθμός των εργατικών ατυχημάτων και των επαγγελματικών ασθενειών παραμένει απαράδεκτα υψηλός.

Ταυτόχρονα, πολλοί εργαζόμενοι εκτίθενται σε «νέους» κινδύνους που προέρχονται από τις αλλαγές στις μορφές εργασίας, για παράδειγμα λόγω των συνθηκών που προκύπτουν από την επισφαλή απασχόληση και των αυξανόμενων πιέσεων που υφίστανται ώστε να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της σύγχρονης εργασιακής ζωής. Επίσης, μεταβάλλονται τα ηλικιακά προφίλ του εργατικού δυναμικού, καθώς και η ισορροπία μεταξύ των φύλων σε πολλούς εργασιακούς χώρους. Αυτές οι αλλαγές στα πρότυπα απασχόλησης έχουν δημιουργήσει ορατούς κινδύνους που παλαιότερα ήταν λιγότερο διαδεδομένοι ή προφανείς.

Ως αποτέλεσμα, πολλές κυβερνήσεις και φορείς εργοδοτών και εργαζομένων δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην πρόληψη, αναγνωρίζοντας ότι πρέπει να μπορούν να διαχειρίζονται και να ελέγχουν τους κινδύνους και ότι τα συστήματα διαχείρισης της επαγγελματικής υγείας και ασφάλειας είναι ζωτικής σημασίας για την πρόληψη των εργατικών ατυχημάτων και των επαγγελματικών ασθενειών. Επίσης, όλο και περισσότεροι πιστεύουν ότι η λήψη μέτρων υγείας και ασφάλειας συμβάλλει θετικά τόσο στην παραγωγικότητα της επιχείρησης όσο και την ποιότητα της απασχόλησης. Γι' αυτό, και παρά την παγκόσμια οικονομική ύφεση, πολλοί άμεσα εμπλεκόμενοι εργαζόμενοι για τη διασφάλιση της τήρησης των προτύπων για την ΥΑΕ. Σε μια γενική επισκόπηση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας για τη Συνθήκη Νο 155 που αφορά στην Επαγγελματική Υγεία και Ασφάλεια¹, η οποία έγινε το 2009, φάνηκε ότι ένας σημαντικός αριθμός χωρών, κυρίως στον αναπτυσσόμενο κόσμο, βρισκόταν στη διαδικασία εκσυγχρονισμού των εθνικών πολιτικών τους σε θέματα ΥΑΕ, της νομοθεσίας τους καθώς και των συστημάτων εφαρμογής της. Άλλες χώρες έδιναν μεγαλύτερη έμφαση σε αναδυόμενα θέματα, όπως το άγχος και οι μυοσκελετικές παθήσεις, παρέχοντας βοήθεια στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και καταπιάνονταν με την προώθηση καλύτερων πρακτικών σε θέματα ΥΑΕ.

Αναδυόμενοι κίνδυνοι στην εργασία

Η μελέτη νέων και αναδυόμενων κινδύνων στον κόσμο της εργασίας αποτέλεσε το κέντρο ιδιαίτερης προσοχής τα τελευταία χρόνια. Πολλοί ερευνητές παρακολούθησαν και προέβλεψαν τις νέες μορφές των εργατικών ατυχημάτων και κυρίως των ασθενειών, με σκοπό τη βελτίωση των μέτρων πρόληψης. Για παράδειγμα, το Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Κινδύνων πρόσφατα εξέδωσε μια μελέτη των νέων και αναδυόμενων κινδύνων στην εργασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση².

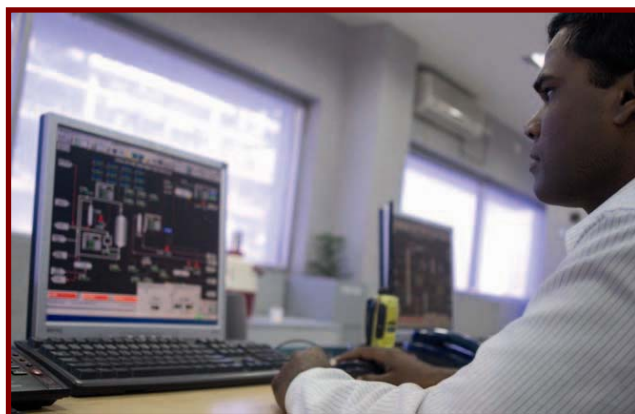

¹ Έκθεση III(ΙΒ) προς τη Διεθνή Διάσκεψη Εργασίας, Ιούνιος 2009 – «Γενική Επισκόπηση όσον αφορά στη Συνθήκη για την Επαγγελματική Υγεία και Ασφάλεια, 1981 (Νο 155), στις Συντάξεις για την Επαγγελματική Υγεία και Ασφάλεια, 1981 (Νο 164), και στο Πρωτόκολλο του 2002 προς τη Συνθήκη για την Επαγγελματική Υγεία και Ασφάλεια, 1981»

<http://www.ilo.org/>

wcmssp5/groups/public/---ed_norm/---relconf/documents/meetingdocument/wcms_103485.pdf

² Βλέπε «Νέοι και αναδυόμενοι κίνδυνοι στην επαγγελματική υγεία και ασφάλεια», Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Κινδύνων, Ευρωπαϊκός Οργανισμός για την Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία, Δεκέμβριος 2009 http://osha.europa.eu/en/publications/outlook/en_te8108475enc.pdf

Νέοι και αναδυόμενοι επαγγελματικοί κίνδυνοι μπορούν να προκληθούν από τεχνολογικές καινοτομίες ή από κοινωνικές ή οργανωτικές αλλαγές, όπως:

- νέες τεχνολογίες και διαδικασίες παραγωγής, π.χ. νανοτεχνολογία, βιοτεχνολογία
- νέες εργασιακές συνθήκες, π.χ. μεγαλύτερος φόρτος εργασίας, εντατικοποίηση της εργασίας λόγω περικοπών, άσχημες συνθήκες που σχετίζονται με τους οικονομικούς μετανάστες, εργασίες στην άτυπη οικονομία
- αναδυόμενες μορφές απασχόλησης, π.χ. αυτοαπασχόληση, εξωτερική ανάθεση εργασιών, συμβάσεις ορισμένου χρόνου.

Οι κίνδυνοι αυτοί μπορεί να είναι περισσότερο αναγνωρίσιμοι μέσω μιας καλύτερης επιστημονικής αντίληψης, π.χ. οι επιπτώσεις των εργονομικών κινδύνων στις μυοσκελετικές παθήσεις.

Επίσης, μπορεί να επηρεάζονται από αλλαγές στην αντίληψη που επικρατεί για τη σπουδαιότητα συγκεκριμένων παραγόντων κινδύνου, π.χ. οι επιπτώσεις των ψυχοκοινωνικών παραγόντων στο εργασιακό άγχος.

Νέες τεχνολογίες

Υπάρχει μια παγκόσμια ανησυχία σχετικά με τους μέχρι πρόσφατα άγνωστους κινδύνους που οφείλονται στις νέες τεχνολογίες, τις νέες μεθόδους εργασίας και τις οργανωτικές αλλαγές. Νέες ανακαλύψεις και οι εφαρμογές τους στη βιομηχανία συνήθως εφαρμόζονται πριν ακόμα κατανοήσουμε τις επιπτώσεις που τυχόν έχουν στην υγεία και την ασφάλεια. Με την παγκόσμια διάδοση των δικτύων της εφοδιαστικής αλυσίδας και την ανάπτυξη του κατασκευαστικού τομέα στον αναπτυσσόμενο κόσμο, οι τεχνολογικές αλλαγές επηρεάζουν ταυτόχρονα τόσο τις αναπτυγμένες όσο και τις αναπτυσσόμενες χώρες. Για παράδειγμα, οι σύγχρονες μέθοδοι κατασκευής που χρησιμοποιούν τη νανοτεχνολογία και τη βιοτεχνολογία απαντώνται όλο και πιο συχνά σε ολόκληρο τον κόσμο.

Νανοτεχνολογία και παραγόμενα νανοϋλικά

Η νανοτεχνολογία³ έχει εφαρμογές σε τομείς όπως της υγείας, της βιοτεχνολογίας, της παραγωγής καθαρής ενέργειας, της πληροφόρησης και των επικοινωνιών, της χημικής, της ηλεκτρονικής και της στρατιωτικής βιομηχανίας, της γεωργίας και των κατασκευών. Αναμένεται ότι μέχρι το 2020, περίπου το 20% των αγαθών που παρασκευάζονται σε όλο τον κόσμο θα βασίζονται, σε κάποιο βαθμό, στη χρήση της νανοτεχνολογίας. Ωστόσο, πρόκειται για μια αναδυόμενη τεχνολογία και οι κίνδυνοι που συνδέονται με την παραγωγή και τη χρήση των νανοϋλικών παραμένουν κατά κύριο λόγο άγνωστοι. Υπάρχει μεγάλο κενό γνώσης ανάμεσα στην πρόοδο της εφαρμογής της νανοτεχνολογίας και στις επιπτώσεις που μπορεί να έχει αυτή στην υγεία. Λόγω της εκτεταμένης και της ιδιαίτερα πολυποικίλης χρήσης των νανοϋλικών στη βιομηχανία, ο αριθμός των εργαζομένων που εκτίθενται είναι, επίσης, δύσκολο να προσδιοριστεί. Καθώς δεν υπάρχει ιδιαίτερη γνώση σχετικά με τις επιπτώσεις αυτών των νέων υλικών στην υγεία και στο περιβάλλον, είναι πολύ πιθανό οι εργαζόμενοι να είναι μεταξύ εκείνων που πρώτοι θα έρθουν αντιμέτωποι με τα υψηλά επίπεδα έκθεσης.

Αρκετές κυβερνήσεις και εταιρείες νανοτεχνολογίας του ιδιωτικού τομέα έχουν δημιουργήσει εθνικές και βιομηχανικές ομάδες δράσης προκειμένου να εκτιμήσουν την πιθανή επίδραση των νανοϋλικών στην ανθρώπινη υγεία και στο περιβάλλον, έτσι ώστε να ταξινομήσουν τους κινδύνους και να εκτιμήσουν επιπτώσεις της ταξινόμησης αυτής στην εφαρμογή της νομοθεσίας. Ένα σημαντικό μέρος της έρευνας βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη. Για παράδειγμα, το Συμβούλιο του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) θέσπισε μια Ομάδα Εργασίας για τα Παραγόμενα Νανοϋλικά προκειμένου να μελετήσει τις πρακτικές που εφαρμόζουν τα κράτη-μέλη του ΟΟΣΑ όσον αφορά στην ασφάλεια των νανοϋλικών και να αναπτύξουν την απαιτούμενη μεθοδολογία εκτίμησης. Τα θεσμικά όργανα, όπως είναι η Κρατική Υπηρεσία Προστασίας του Περιβάλλοντος των ΗΠΑ και η Διεύθυνση Υγείας και Προστασίας Καταναλωτή της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ξεκίνησαν να ερευνούν τους πιθανούς κινδύνους των νανομοριών, προκειμένου να κατανοηθούν και να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά. Μια ομάδα ειδικών από τον Εκπαιδευτικό Επιστημονικό και Πολιτιστικό Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών (UNESCO) αξιολογεί το ηθικό μέρος της νανοτεχνολογίας και έχει ήδη εκδώσει μια σειρά εκθέσεων για το θέμα. Το θέμα της νανοτεχνολογίας δεν αποτελεί αντικείμενο ανησυχίας μόνο των αναπτυγμένων χωρών. Η έρευνα και η ανάπτυξη της νανοτεχνολογίας είναι ευρέως διαδεδομένη τόσο στις αναπτυσσόμενες χώρες όσο και τις χώρες οι οποίες μετέβησαν από μια σοσιαλιστικού σε μια δυτικού τύπου οικονομία, γεγονός που είναι αξιοπρόσεκτο, αν λάβουμε υπόψη πόσο πρόσφατη είναι αυτή η τεχνολογία.

³ Η νανοτεχνολογία αφορά στη χρήση των ουσιών σε μια κλίμακα μεταξύ 1 και 100 νανόμετρων, και εξαρτάται από μια αλλαγή στις φυσικές τους ιδιότητες. Τα νανομόρια μπορούν να επηρεάσουν τις μηχανικές ιδιότητες των υλικών, όπως την ακαμψία και την ελαστικότητά τους. Το νανομόριο ορίζεται ως ένα μικρό αντικείμενο που συμπεριφέρεται όπως μια ολόκληρη ομάδα όσον αφορά στη μεταφορά και στις ιδιότητές του. Έχει περαιτέρω ταξινομηθεί σύμφωνα με το μέγεθος: όσον αφορά στη διάμετρο, τα λεπτόκοκκα σωματίδια καλύπτουν ένα εύρος μεταξύ 100 και 2.500 νανόμετρων, ενώ τα υπέρλεπτα σωματίδια κυμαίνονται μεταξύ 1 και 100 νανόμετρων.

Βιολογικοί κίνδυνοι και βιοτεχνολογία

Οι βιολογικοί κίνδυνοι που προκύπτουν από την εφαρμογή νέων τεχνολογιών μπορούν να επηρεάσουν τους εργαζόμενους αρκετών κλάδων, όπως της υγείας, της διαχείρισης έκτακτων καταστάσεων και διάσωσης, της γεωργίας, της διαχείρισης αποβλήτων και της βιοτεχνικής βιομηχανίας.

Υπάρχουν βιολογικοί κίνδυνοι, οι οποίοι έχουν γίνει πιο σημαντικοί τις τελευταίες δεκαετίες, συμπεριλαμβανομένων των νεο-εμφανιζόμενων μεταδοτικών ασθενειών (SARS, γρίπη H1N1), μορφές μεταδοτικών ασθενειών που είναι ανθεκτικές στις θεραπείες με φάρμακα (φυματίωση, ελονοσία) και των τρεχουσών επιδημιών HIV/AIDS. Όλα τα παραπάνω αποτελούν ιδιαίτερα σοβαρούς παράγοντες κινδύνου για τους εργαζόμενους στο τομέα της υγείας, ο οποίος απασχολεί περισσότερους από 35 εκατομμύρια ανθρώπους σε ολόκληρο τον κόσμο. Το υγειονομικό προσωπικό είναι περισσότερο εκτεθειμένο σε τέτοιου είδους κινδύνους καθώς οι τρόποι με τους οποίους μεταδίδεται μια ασθένεια δεν είναι ιδιαίτερα κατανοητοί και τα κατάλληλα μέσα ατομικής προστασίας είναι ανεπαρκή ή μη διαθέσιμα. Η διαχείριση των μολυσματικών αποβλήτων μπορεί, επίσης, να προκαλέσει σοβαρό πρόβλημα σε αυτούς τους εργαζόμενους καθώς περιλαμβάνει την επαφή με μολυσμένα αιχμηρά αντικείμενα, όπως είναι οι σύριγγες και τα νυστέρια.

Οι βιολογικοί κίνδυνοι μπορούν, επίσης, να επηρεάσουν τους αγρότες και τους κτηνοτρόφους. Η έκθεση σε βιολογικούς παράγοντες, όπως είναι τα μυκοβακτηρίδια, οι λεπτόσπειρες, ο βάκιλλος του άνθρακα και τα βιολογικά αλλεργιογόνα, είναι διαδεδομένη στους αγροτικούς εργασιακούς χώρους των αναπτυσσόμενων χωρών. Η έκθεση σε ανθεκτικούς μικροβιακούς οργανισμούς, σε ζωικά απόβλητα και ενδοτοξίνες που σχετίζονται με αρκετούς τύπους εκτροφής ζώων σε περιορισμένους χώρους είναι, επίσης, συχνή στα αγροκτήματα. Οι ενδημικές ασθένειες, όπως είναι η φυματίωση και η ελονοσία, επίσης συναντώνται στις αγροτικές εργασίες στις αναπτυσσόμενες χώρες. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας (WHO), ο μισός παγκόσμιος πληθυσμός κινδυνεύει να προσβληθεί από ελονοσία, η οποία αποτελεί μια από τις δέκα πιο συχνές αιτίες θανάτου στις αναπτυσσόμενες χώρες. Υπολογίζεται ότι από τα 243 εκατομμύρια των περιπτώσεων, έχουν πεθάνει 863.000 άνθρωποι το 2008. Οι αφρικανικές περιοχές ήταν εκείνες που κυρίως προσβλήθηκαν από ελονοσία, αποτελώντας το 89% των περιπτώσεων.⁴

Στη βιομηχανία της βιοτεχνολογίας, είναι πιθανό να διατρέχουν ιδιαίτερο κίνδυνο όσοι ασχολούνται με την ανάπτυξη νέων προϊόντων και γενετικά τροποποιημένων οργανισμών. Αρκετοί εθνικοί φορείς που θεσμοθετούν, επιβάλλουν αυστηρά καθεστάτα έγκρισης πριν ξεκινήσει μια τέτοια εργασία. Αν όμως η εργασία ανατεθεί σε υπεργολάβο που εδρεύει σε χώρα με λιγότερο αυστηρούς κανονισμούς, πράγμα που μπορεί να συμβαίνει συχνότερα στο μέλλον, οι κίνδυνοι μπορεί να μην ελέγχονται τόσο αυστηρά. Τελικά, η ανάπτυξη της κατάλληλης εκτίμησης κινδύνου, μέτρων ελέγχου, καθώς και η δημιουργία βελτιωμένων εργαλείων για τον εντοπισμό των βιολογικών κινδύνων είναι αναγκαίες για την πρόληψή τους.

⁴ Παγκόσμια Έκθεση για την Ελονοσία 2009, WHO

Χημικοί κίνδυνοι

Η ευρεία χρήση των χημικών έχει τόσο θετικές όσο και αρνητικές επιπτώσεις στην υγεία του ανθρώπου και στο περιβάλλον. Παρά τα σημαντικά βήματα προόδου στη θέσπιση κανονισμών και στους τρόπους διαχείρισης των χημικών σε διεθνές και εθνικό επίπεδο, εξακολουθεί να παραμένει ένας τομέας που εμπνέει ανησυχία σχετικά με την υγεία των εργαζομένων.

Η χρήση αλλεργιογόνων, διεγερτικών, καρκινογόνων και μεταλλαξιογόνων ουσιών, καθώς και ουσιών που είναι τοξικές για το αναπαραγωγικό σύστημα, αποτελεί αντικείμενο αυξημένης ανησυχίας. Αρκετά φυτοφάρμακα μπορούν να προκαλέσουν καρκίνο, να θέσουν σε κίνδυνο τη δυνατότητα αναπαραγωγής και να επηρεάσουν αρνητικά το νευρικό, το ανοσοποιητικό ή το ορμονικό σύστημα. Ο μόλυβδος, ο υδράργυρος και άλλα βαριά μέταλλα, όπως και τα φυτοφάρμακα ελέγχονται ελάχιστα σε αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες.

Τα τελευταία 20 χρόνια σημειώθηκε ραγδαία αύξηση στον αριθμό των χημικών που χρησιμοποιούνται στο βιομηχανικό περιβάλλον, πολλά από τα οποία δεν έχουν επαρκώς ελεγχθεί. Το γεγονός ότι είναι ανέφικτος ο συστηματικός έλεγχος όλων των νέων υλικών σημαίνει ότι πολλοί κίνδυνοι μπορεί να μην εντοπιστούν μέχρι τη στιγμή που θα παρουσιαστεί η απειλή για την υγεία του ανθρώπου ή το περιβάλλον. Υπάρχουν πολλά παραδείγματα που αφορούν στις επιπτώσεις από την έκθεση σε μείγματα χημικών παραγόντων, π.χ. τα πολυσύνθετα φυτοφάρμακα, οι αναθυμιάσεις πετρελαίου και λοιπών καυσίμων και οι μεικτοί διαλύτες. Παραμένει, όμως, ένα μεγάλο κενό στην κατανόηση της πιθανής επίδρασης της έκθεσης σε χημικά μείγματα και πώς αυτά μπορεί να αλληλεπιδράσουν με τη μη εργασιακή έκθεση, όπως είναι η έκθεση στον καπνό του τσιγάρου.

Προκειμένου να επιτευχθεί η ασφαλής χρήση των χημικών είναι σημαντική η καθιέρωση ενός εθνικού συστήματος για την εκτίμηση και την ταξινόμησή τους και η διασφάλιση μιας επαρκούς ροής πληροφοριών από τους κατασκευαστές και τους εισαγωγείς προς τους χρήστες, μέσω των ετικετών και των δεδομένων ασφάλειας των ουσιών αυτών. Για να ενισχυθεί η πρόληψη στους εργασιακούς χώρους, τέτοιου είδους πληροφορίες θα πρέπει να περιλαμβάνουν κινδύνους και προληπτικά μέτρα ασφάλειας (συμπεριλαμβανομένων των μέτρων ελέγχου και εκτάκτων καταστάσεων), καθώς και τις νομοθετικές απαιτήσεις σε εθνικό επίπεδο. Οι εργαζόμενοι χρειάζεται να είναι επαρκώς ενημερωμένοι και καταρτισμένοι σχετικά με τους πιθανούς κινδύνους και θα πρέπει οι κατάλληλοι μηχανικοί έλεγχοι να μπορούν να περιορίσουν την έκθεση. Όταν κριθεί απαραίτητο, θα πρέπει να παρέχονται και να χρησιμοποιούνται τα μέσα ατομικής προστασίας, παρά το γεγονός ότι κάτι τέτοιο θεωρείται ως η τελευταία προσφυγή αφού έχουν ληφθεί προηγουμένως όλα τα άλλα προληπτικά μέτρα για τον περιορισμό της έκθεσης. Θα πρέπει να εφαρμοστεί μια αποτελεσματική διαχείριση των χημικών προκειμένου να αποφευχθούν οι επιζήμιες συνέπειες. Κάθε χημικό προϊόν θα πρέπει να είναι κατάλληλα προσδιορισμένο πριν βγει στην αγορά. Θα πρέπει να έχει διεξαχθεί μια σε βάθος εκτίμηση των πιθανών επικινδύνων ιδιοτήτων του, καθώς επίσης να έχουν αναπτυχθεί και οι μέθοδοι για την ασφαλή διαχείρισή του ώστε να αποφευχθεί η έκθεση ή τουλάχιστον να μειωθεί ο κίνδυνος στο ελάχιστο δυνατό.

Μεταβαλλόμενες μορφές απασχόλησης

Οι μορφές απασχόλησης έχουν αλλάξει σημαντικά τις τελευταίες δεκαετίες, γεγονός που έχει συμβάλει στην ανάδειξη νέων κινδύνων που επηρεάζουν τον εργασιακό χώρο. Για παράδειγμα, η αναδιάρθρωση της οργάνωσης της εργασίας, ο περιορισμός θέσεων, η ανάθεση σε υπεργολάβους και εξωτερικούς συνεργάτες, επιδρούν αναπόφευκτα στις εργασιακές συνθήκες καθιστώντας πιο δύσκολη την επίτευξη μιας υγιούς και ισορροπημένης σχέσης ανάμεσα στην εργασία και τη ζωή. Λαμβάνοντας υπόψη και άλλους παράγοντες, τέτοιου είδους αλλαγές έχουν οδηγήσει στην αύξηση του εργασιακού άγχους και άλλων ψυχικών ασθενειών, τάσεις που γίνονται όλο και πιο έντονες σε εποχές παγκόσμιας οικονομικής κρίσης.

Την ίδια στιγμή, η άτυπη οικονομία έχει εξαπλωθεί αισθητά και καλύπτει μια μεγάλη μερίδα εργαζομένων σε πολλές χώρες, ειδικά στις αναπτυσσόμενες. Παρατηρήθηκε, επίσης, αύξηση των αλλοδαπών εργαζομένων, οι οποίοι εξαιτίας της επισφαλούς εργασιακής κατάστασης, συνήθως αναγκάζονται να δεχτούν εργασίες με χαμηλά πρότυπα ΥΑΕ, χαμηλούς μισθούς και κακές συνθήκες εργασίας.

Τα τελευταία χρόνια, υπήρξαν σημαντικές αλλαγές όσον αφορά στην ηλικία και στο φύλο των εργαζομένων. Για παράδειγμα, οι γυναίκες στις αναπτυσσόμενες χώρες επηρεάζονται άμεσα από την επισφαλή απασχόληση σε θέσεις με χαμηλά προσόντα, τους χαμηλούς μισθούς σε ελεύθερες εμπορικές ζώνες και στην άτυπη οικονομία και έτσι γίνονται πιο ευάλωτες στους αναδυόμενους κινδύνους. Τέτοια θέματα, σε συνδυασμό με εκείνα που αναφέρθηκαν παραπάνω, αναλύονται εν συντομία στις ακόλουθες παραγράφους.

Η άτυπη οικονομία και η ΥΑΕ

Στις αναπτυσσόμενες χώρες η άτυπη οικονομία περιλαμβάνει το μισό έως τα τρία τέταρτα της συνολικής απασχόλησης, εκτός της γεωργίας, και αποτελεί το 80% του εργασιακού πληθυσμού συνολικά⁵. Μολονότι είναι δύσκολη η γενίκευση σχετικά με την ποιότητα της άτυπης απασχόλησης, συχνά αυτή συνδέεται με ελλειπείς εργασιακές συνθήκες και φτώχεια. Ορισμένα από τα χαρακτηριστικά στοιχεία της άτυπης απασχόλησης είναι η έλλειψη προστασίας σε περίπτωση μη καταβολής μισθών, υποχρεωτική υπερωρία ή επιπλέον βάρδιες, απόλυση χωρίς προειδοποίηση ή αποζημίωση, ανασφαλείς και ανθυγιεινές συνθήκες εργασίας και απουσία κοινωνικών επιδομάτων, όπως η σύνταξη και η υγειονομική ασφάλιση. Οι γυναίκες, οι μετανάστες και άλλες ευάλωτες ομάδες εργαζομένων που αποκλείονται από το δικαίωμα ίσων ευκαιριών δεν έχουν άλλη επιλογή παρά να αποδεχτούν να κάνουν μια άτυπη και χαμηλής ποιότητας εργασία.

⁵ Προπαρασκευαστικό έγγραφο. Τριμερές Δια-περιφερειακό Συνέδριο για την Άτυπη Οικονομία: Καθιστώντας εφικτή τη μετάβαση στην επισημοποίηση. ISIE2007/1, Γενεύη, 27-29 Νοεμβρίου 2007, ILO

Η άτυπη οικονομία περιλαμβάνει κυρίως χαμηλής κλίμακας δραστηριότητες μέσα στο πλαίσιο των παραδοσιακών οικονομικών κλάδων, μπορεί όμως να περιλαμβάνει και νέες παραγωγικές διαδικασίες στις πιο επίσημες εφοδιαστικές αλυσίδες. Σε αρκετές χώρες, η πλειοψηφία των νέων εργασιών δημιουργήθηκε στην άτυπη οικονομία, είτε με τη μορφή της αυτοαπασχόλησης είτε με την αμειβόμενη εργασία.

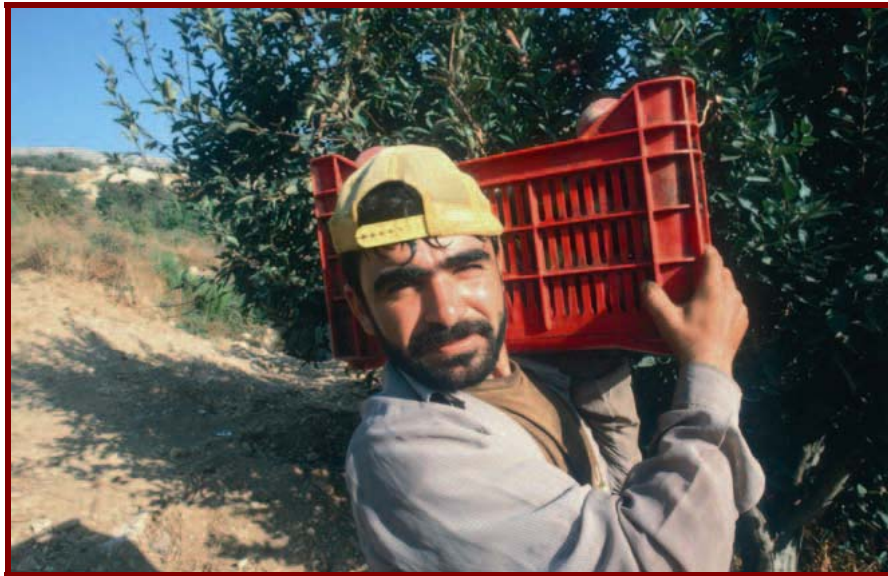
Η πλειοψηφία των εργαζομένων στην άτυπη οικονομία δεν δηλώνονται, δεν ελέγχονται και δεν προστατεύονται από την εργατική νομοθεσία. Δεν έχουν πρόσβαση σε πληροφόρηση για θέματα ΥΑΕ και δεν διαθέτουν την απαραίτητη επίγνωση, τα τεχνικά μέσα και τις πηγές για να εφαρμόσουν τα μέτρα προστασίας. Ως συνέπεια, τα χαμηλά επίπεδα ΥΑΕ παραμένουν στην άτυπη οικονομία και η εφαρμογή και η διατήρηση καλύτερων προτύπων θα αποτελέσουν μια πρόκληση αντιμετώπισης των αναδυόμενων κινδύνων στο μέλλον. Είναι πολύ σημαντικό να διασφαλιστεί το γεγονός ότι τα μέτρα ΥΑΕ θα ενσωματωθούν πλήρως μέσα στα ευρύτερα προγράμματα απασχόλησης που αφορούν στη βελτίωση των εργασιακών συνθηκών.

Οικονομικοί μετανάστες και ΥΑΕ

Έχει αυξηθεί ο αριθμός των μεταναστών εργαζομένων που έχουν μετακινηθεί σε αρκετές χώρες εξαιτίας πολιτικών και οικονομικών αιτιών. Ωστόσο, εξακολουθούν να γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης, δεν έχουν δικαίωμα πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής ασφάλισης και συχνά δεν προστατεύονται από την νομοθεσία της ΥΑΕ. Συνήθως, κάνουν εργασίες ιδιαίτερα επικίνδυνες και μέσα στο πλαίσιο της άτυπης εργασίας, ενώ στις περισσότερες των περιπτώσεων έχουν περιορισμένη πρόσβαση στην πληροφόρηση ή στην κατάρτιση σε θέματα ΥΑΕ. Αρκετοί πρέπει να εργαστούν για πολλές ώρες για να αποκτήσουν ένα αξιοπρεπές εισόδημα και μπορεί να έχουν προβλήματα υγείας.

Τα ρεύματα της μετανάστευσης μεταβάλλονται διαρκώς εγείροντας νέες προκλήσεις, τόσο στη διεθνή κοινότητα όσο και στις εθνικές κυβερνήσεις και στους κοινωνικούς εταίρους τους, οι οποίοι έχουν καθήκον να διασφαλίσουν ότι τα αποδεκτά πρότυπα ΥΑΕ παρέχονται στους μετανάστες, όπου κι αν αυτοί εργάζονται.

Γηραιότεροι εργαζόμενοι και νέες τάσεις

Οι περισσότερες αναπτυγμένες χώρες βιώνουν μια άνευ προηγουμένου διαδικασία γήρανσης του πληθυσμού και ταυτόχρονα μια αύξηση εργαζομένων μεγαλύτερης ηλικίας. Αντίστοιχη εξέλιξη παρατηρείται και σε αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες. Οι ηλικιωμένοι εργαζόμενοι είναι πιο ευάλωτοι σε ορισμένους κινδύνους, όπως είναι οι μεταδοτικές ασθένειες και οι μυοσκελετικές παθήσεις. Τα επικρατέστερα παραδείγματα ασθενειών και ατυχημάτων σε αυτή την κατηγορία εργαζομένων είναι οι πτώσεις λόγω αστάθειας, χαμηλά αντανακλαστικά, προβλήματα όρασης, στραμπουλήγματα και διαστρέμματα λόγω απώλειας δύναμης, αντοχής και ευελιξίας. Έχουν, επίσης, αυξημένη συχνότητα εμφάνισης ασθενειών με μεγαλύτερη περίοδο επώασης, όπως για παράδειγμα στην περίπτωση του επαγγελματικού καρκίνου. Όταν οι γηραιότεροι εργαζόμενοι έχουν ένα ατύχημα, τότε τα τραύματά τους συχνά είναι πιο σοβαρά και η ανάρρωσή τους διαρκεί περισσότερο. Οι ορθές πρακτικές επαγγελματικής υγείας και ασφάλειας που επενδύουν στην ασφάλεια, την υγεία και την ευημερία των εργαζομένων κατά τη διάρκεια τους εργασιακού τους βίου είναι απαραίτητες, προκειμένου να παρατείνουν το διάστημα της απασχόλησής τους και να διασφαλίσουν την ευημερία τους.

Νεότεροι εργαζόμενοι και συνθήκες εργασίας

Οι νεότεροι εργαζόμενοι συχνά καταπιάνονται με επικίνδυνες και επισφαλείς εργασίες, γεγονός το οποίο έχει μακροπρόθεσμες συνέπειες στην υγεία και την ποιότητα ζωής των εργατικού δυναμικού παγκοσμίως. Όταν καινούργιοι στον εργασιακό χώρο, οι νέοι, δε διαθέτουν την απαραίτητη σωματική και ψυχολογική ωριμότητα, έχουν έλλειψη ικανοτήτων, εκπαίδευσης και εμπειρίας, γεγονός που οδηγεί στην άγνοια των κινδύνων που μπορεί να διατρέχουν. Επίσης, μπορεί να μη γνωρίζουν τα δικαιώματά τους, καθώς και τις ευθύνες του εργοδότη τους. Επιπλέον, μπορεί να μην έχουν το σθένος να αντιδράσουν σε περίπτωση προβλήματος. Εξίσου, οι εργοδότες μπορεί να μη γνωρίζουν πόσο ευάλωτοι μπορεί να είναι οι νέοι εργαζόμενοι. Η επικίνδυνη κατάσταση μπορεί να ξεπεραστεί προσφέροντας στους νέους εργαζόμενους αντικείμενο εργασίας ανάλογο με τα προσόντα τους και την ανάλογη εκπαίδευση και επίβλεψη σε θέματα ΥΑΕ, καθώς και γνώση των μέτρων ασφαλείας.

Εκτιμήσεις σχετικές με το φύλο των εργαζομένων

Η συγκέντρωση γυναικών εργαζομένων σε ορισμένα επαγγέλματα οδηγεί σε συγκεκριμένα είδη τραυματισμών και ασθενειών. Τα γενικά μέτρα ΥΑΕ που απευθύνονται σε όλους τους εργαζόμενους δεν πετυχαίνουν πάντα τα καλύτερα αποτελέσματα όσον αφορά στις ειδικές εργασιακές συνθήκες των γυναικών. Έχει εκφραστεί η ανησυχία για τις γενετικές επιπτώσεις της έκθεσης σε επικίνδυνες ουσίες και συγκεκριμένα για τις επιπτώσεις της έκθεσης σε βιολογικούς παράγοντες στο αναπαραγωγικό σύστημα τόσο των ανδρών όσο και των γυναικών. Υπάρχουν γενετικές διαφορές μεταξύ των δύο φύλων που είναι ευρέως γνωστές όσον αφορά στις σωματικές απαιτήσεις της βαριάς εργασίας, τον εργονομικό σχεδιασμό του εργασιακού χώρου και της διάρκειας της εργασιακής μέρας.

Η ανάλυση της φυλετικής διάστασης στην ΥΑΕ, έχει επιπτώσεις στη διαμόρφωση της πολιτικής και των τρόπων πρόληψης. Η αναγνώριση της διαφορετικότητας και της ποικιλομορφίας είναι απαραίτητη για την προαγωγή ασφαλέστερων και υγιέστερων εργασιακών χώρων για όλους. Οι επιπτώσεις των φυλετικών ρόλων στην υγεία θα πρέπει να διερευνηθούν διεξοδικά προκειμένου να αναπτυχθεί μια άρτια γνώση της σχέσης ανάμεσα στην επαγγελματική υγεία και στον κοινωνικό και οικονομικό ρόλο των γυναικών και των αντρών. Οι προσεγγίσεις που λαμβάνουν υπόψη τους τις διαφορές μεταξύ των δύο φύλων κάνουν τις διαφορές αυτές πιο ορατές και έτσι βοηθούν στον προσδιορισμό και στη μελέτη συγκεκριμένων προβλημάτων. Θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερο βάρος στην ανάλυση των κινδύνων -τόσο στα ανδροκρατούμενα όσο και τα γυναικοκρατούμενα επαγγέλματα-, καθώς και στην κατάλληλη καθοδήγηση. Είναι απαραίτητο να γίνει συστηματική επεξεργασία των δεδομένων για κάθε φύλο χωριστά. Τα στοιχεία που έχουν συλλεγεί από έρευνες σχετικές με θέματα ΥΑΕ θα πρέπει να ληφθούν υπόψη στη διαμόρφωση της πολιτικής και τη δράση μέσα στον εργασιακό χώρο. Θετικές αλλαγές θα προκύψουν στις πολιτικές και τις πρακτικές ΥΑΕ τόσο σε εθνικό επίπεδο όσο και στον ίδιο εργασιακό τον χώρο, μόνο αν εξασφαλίσουμε ότι οι γυναίκες και οι άντρες θα συμμετέχουν στη λήψη των αποφάσεων που επηρεάζουν τη δική τους επαγγελματική υγεία και ασφάλεια.

Τρέχουσες τάσεις στα εργατικά ατυχήματα και τις επαγγελματικές ασθένειες

Οι παγκόσμιες εκτιμήσεις για τα εργατικά ατυχήματα και τις επαγγελματικές ασθένειες εξακολουθούν να είναι αρκετά ανησυχητικές, όπως φαίνεται στον πίνακα 1.

Πίνακας 1

Εκτιμώμενος αριθμός θανατηφόρων και μη θανατηφόρων ατυχημάτων και ασθενειών: ILO, 2008

Έτος	Ατυχήματα που προκαλούν > 4 μέρες απουσίας από την εργασία	Θανατηφόρα εργατικά ατυχήματα	Θανατηφόρες επαγγελματικές ασθένειες	Σύνολο των θανατηφόρων ατυχημάτων και ασθενειών
2001	268 εκ.	351 000	2,03 εκ.	2,38 εκ.
2003	337 εκ.	358 000	1,95 εκ.	2,31 εκ.

Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν ενδείξεις για τη μείωση της συχνότητας των θανάτων που οφείλονται στην εργασία στις αναπτυσσόμενες χώρες. Αυτό μπορεί να αποδώσει μεγαλύτερη έμφαση στην πρόληψη και τη διαχείριση της ΥΑΕ, καθώς και στη μείωση της παρουσίας πολλών εκ των βαριών και παραδοσιακά επικίνδυνων βιομηχανιών. Πιο συγκεκριμένα, η γεωργία, τα μεταλλεία και άλλοι επικίνδυνοι βιομηχανικοί κλάδοι καλύπτουν όλο και μικρότερο μέρος της οικονομίας, σε σύγκριση με τον κλάδο των υπηρεσιών. Ενώ τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε αυτή τη χαμηλότερη συχνότητα τραυματισμών και θανάτων στις αναπτυσσόμενες χώρες, άλλες μακροχρόνιες διαταραχές της υγείας (επαγγελματικός καρκίνος, μυοσκελετικές παθήσεις, καρδιαγγειακές ασθένειες) και το εργασιακό άγχος τείνουν να αυξάνουν την ανησυχία για την υγεία των εργαζομένων.

Η κατάσταση διαφοροποιείται στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η διεύρυνση της βιομηχανικής δραστηριότητας, συχνά χωρίς να συνοδεύεται από τα κατάλληλα μέτρα υγείας και ασφάλειας, έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των εργατικών ατυχημάτων. Αυτό είναι περισσότερο εμφανές σε χώρες όπου το σύστημα καταγραφής των ατυχημάτων είναι πιο αποτελεσματικό. Ωστόσο, πολλά εργατικά ατυχήματα και επαγγελματικές ασθένειες συνεχίζουν να μην αναγγέλλονται, εξαιτίας της αδυναμίας του συστήματος καταγραφής σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες.

Παρά το γεγονός ότι υπάρχει μια αυξημένη αναγνώριση των επαγγελματικών ασθενειών και της χρήσης των εθνικών καταλόγων για λόγους αποζημίωσης, η πρόληψη αυτών των ασθενειών παραμένει μια παγκόσμια πρόκληση εξαιτίας, εν μέρει, των περιορισμών που υπάρχουν στα εθνικά συστήματα καταγραφής και αναγγελίας. Ένας από τους λόγους που συμβαίνει αυτό είναι η δυσκολία καθορισμού μιας αιτιώδους σχέσης ανάμεσα στις συνθήκες εργασίας και τις βλάβες της υγείας των εργαζομένων. Το πρόβλημα είναι ιδιαίτερα εμφανές στην περίπτωση των ασθενειών με μεγαλύτερη περίοδο επώασης και πολυπαραγοντικές αιτίες.

Ο διεθνής κατάλογος των επαγγελματικών ασθενειών της ΔΟΕ χρησιμοποιείται από πολλές χώρες ως μοντέλο για την καθιέρωση, την αξιολόγηση και την ενημέρωση των εθνικών τους καταλόγων. Ο πιο πρόσφατος κατάλογος υιοθετήθηκε από τη συνάντηση των ειδικών της ΔΟΕ το 2009 και περιλαμβάνει τις ψυχικές διαταραχές και τις διαταραχές συμπεριφοράς⁶.

⁶ Βλέπε την έκθεση της συνάντησης και τη νέα λίστα στη διεύθυνση: http://www.ilo.org/safework/info/meetingdocs/lang--en/docName--WC-MS_116784/index.htm

Η πρόληψη των επαγγελματικών ασθενειών εξακολουθεί να μην είναι πρώτης προτεραιότητας σε αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες και σε χώρες που βρίσκονται στη διαδικασία μετάβασης από το σοσιαλιστικό στο δυτικό τύπου σύστημα. Αυτό συμβαίνει κυρίως λόγω της έλλειψης δεδομένων για τις επαγγελματικές ασθένειες. Είναι επείγουσα η ανάγκη να βελτιωθούν τα εθνικά συστήματα καταγραφής και αναγγελίας, σύμφωνα με τις διατάξεις του Πρωτοκόλλου του σχετικού με τη Σύμβαση για την Επαγγελματική Υγεία και Ασφάλεια, 1981 (No 155), που υιοθετήθηκε το 2002. Απαιτείται συνεχής δράση για τη βελτίωση των προληπτικών και διαγνωστικών μέτρων για τις επαγγελματικές ασθένειες, καθώς και των εθνικών συστημάτων παρακολούθησης της υγείας των εργαζομένων.

Ψυχοκοινωνικοί παράγοντες και εργασιακό άγχος

Οι ψυχοκοινωνικοί παράγοντες έχουν πλέον αναγνωριστεί ως ένα παγκόσμιο ζήτημα που επηρεάζει όλες τις χώρες, τα επαγγέλματα και τους εργαζόμενους. Η διαρκώς αυξανόμενη ευέλικτη και επισφαλής εργασία, η εντατικοποίηση, καθώς και οι εργασιακές σχέσεις που περιλαμβάνουν καταστάσεις εκφοβισμού (bullying) και ψυχολογικής και ηθικής παρενόχλησης (mobbing) αποτελούν ορισμένους μόνο λόγους αύξησης των παθήσεων που σχετίζονται με το εργασιακό άγχος. Ενώ είναι απαραίτητη η περαιτέρω έρευνα για την πλήρη κατανόηση των επιπτώσεών τους, είναι επίσης αποδεκτό ότι αυτοί οι παράγοντες μπορούν να επιδράσουν σημαντικά στην υγεία των εργαζομένων, στον απουσιασμό και στην απόδοση.

Μακροπρόθεσμα το εργασιακό άγχος μπορεί, επίσης, να συμβάλει στις μυοσκελετικές παθήσεις, καθώς και άλλου είδους ασθένειες όπως η υπέρταση, το πεπτικό έλκος και οι καρδιαγγειακές παθήσεις. Επίσης, στην ανικανότητα του εργαζόμενου να αντεπεξέλθει στα καθήκοντά του. Παράγοντες από την ιδιωτικής ζωή του ατόμου μπορεί, επίσης, να επηρεάσουν σε πολύ μεγάλο βαθμό την αποδοτικότητα και τις εργασιακές σχέσεις. Το εργασιακό άγχος μπορεί εξίσου να επηρεάζεται, και εμμέσως να εντείνεται, από εξωτερικούς παράγοντες, όπως είναι η βία, η κατανάλωση ναρκωτικών και αλκοόλ, το κάπνισμα και οι τεταμένες οικογενειακές και προσωπικές σχέσεις. Το άγχος αποτελεί έναν ιδιαίτερα επιβαρυντικό παράγοντα για την κατάθλιψη και μπορεί να οδηγήσει ακόμα και στην αυτοκτονία. Όλα τα παραπάνω αντιπροσωπεύουν ένα τεράστιο δυνητικό κόστος, εξαιτίας τόσο της προσωπικής θλίψης του ατόμου όσο και του μεγάλου οικονομικού βάρους για το ίδιο αλλά και την κοινωνία.

Μελέτες στην Ευρώπη και άλλες αναπτυγμένες χώρες δείχνουν ότι το άγχος είναι ένας παράγοντας που ευθύνεται για το 50% έως 60% όλων των χαμένων εργάσιμων ημερών. Το άγχος καταγράφηκε ως η δεύτερη πιο συχνή αιτία των παθήσεων που σχετίζονται με την εργασία, επηρεάζοντας το 22% των εργαζομένων στην ΕΕ το 2005. Η τελευταία μελέτη της ΕΕ του 2009 επιβεβαιώνει ότι παρά το γεγονός ότι υπήρχε μείωση στο μέσο όρο των επιπέδων του εργασιακού άγχους σε 15 μέλη της ΕΕ τα τελευταία χρόνια, ο μέσος όρος σε 12 από αυτές αυξήθηκε ⁷.

Υπάρχουν αρκετά καλά παραδείγματα εταιρειών που αντιμετωπίζουν το άγχος ως ένα υπαρκτό πρόβλημα στον εργασιακό χώρο και παρέχουν βοήθεια για τον εντοπισμό και τη θεραπεία της ρίζας του προβλήματος. Επίσης, διεξάγονται έρευνες και γίνονται παρεμβάσεις στους εργασιακούς χώρους σε αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες, όπως είναι η Αργεντινή, η Μποτσουάνα, η Βραζιλία, η Κολομβία, η Γκάνα, η Ινδία, η Κένυα, το Μεξικό, οι Φιλιππίνες και η Ουγκάντα, προκειμένου να βρεθούν καινοτόμοι τρόποι πρόληψης του εργασιακού άγχους και να εκτιμηθούν οι επιπτώσεις άλλων ψυχοκοινωνικών παραγόντων. Ορισμένα σωματεία εργαζομένων έχουν, επίσης, τονίσει τις επιπτώσεις του άγχους και έχουν αναπτύξει δικές τους μεθόδους εκτίμησης κινδύνου. Είναι απαραίτητη η περαιτέρω εκτίμηση των εθνικών συνθηκών και πρακτικών προκειμένου να υπάρξει καθαρότερη εικόνα και βαθύτερη κατανόηση του προβλήματος σε παγκόσμια κλίμακα και να βελτιωθούν οι πρακτικές πρόληψης.

Πλήρη συστήματα διαχείρισης της ΥΑΕ θα πρέπει να μπορούν να διασφαλίσουν την κατάλληλη εκτίμηση και διαχείριση των ψυχοκοινωνικών παραγόντων, ακριβώς όπως γίνεται και με τους υπόλοιπους επαγγελματικούς κινδύνους. Θα πρέπει να εφαρμοστούν συγκεκριμένα μέτρα πρόληψης που θα στοχεύουν στη μείωση των πιθανών συνεπειών του εργασιακού άγχους. Μέχρι σήμερα, τα μέτρα διαχείρισης του άγχους έχουν συμπεριλάβει την παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης του ατόμου, την ενθάρρυνση του νέου προσωπικού, τη συνεχιζόμενη υποστήριξη από τους συναδέλφους και τα σωματεία κατά τη διάρκεια της ανεργίας και την προβολή σημαντικών προσωπικών γεγονότων δημιουργώντας διασυνδέσεις με τις τοπικές μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Νέοι τρόποι πρόληψης

Νέες προσεγγίσεις στην ανταλλαγή γνώσης

Είναι σημαντική η ανάγκη ανταλλαγής πληροφοριών σχετικά με τους αναδυόμενους κινδύνους, τόσο σε εθνικό όσο και διεθνές επίπεδο. Στην πραγματικότητα, ο ρυθμός της παγκόσμιας κοινωνικό-οικονομικής ανάπτυξης τα τελευταία είκοσι χρόνια έχει επιφέρει σημαντική επιστημονική και τεχνική πρόοδο στην έρευνα και τη γνώση σχετικά με τη διαχείριση του κινδύνου. Η ευρεία πρόσβαση στο διαδίκτυο και σε άλλα συστήματα επικοινωνίας έχει διευκολύνει την ανταλλαγή της γνώσης. Η μελέτη των νανοϋλικών, για παράδειγμα, απεικονίζει τη σπουδαιότητα της ανταλλαγής γνώσεων στην ανάπτυξη και την εφαρμογή των νέων τεχνολογιών, δεδομένου ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη και να ανακοινώνονται οι σχετιζόμενοι με αυτές τις τεχνολογίες κίνδυνοι, οι οποίοι προσδιορίζονται και εκτιμώνται κάποια δεδομένη στιγμή, πριν τη γενική εφαρμογή των τεχνολογιών στη βιομηχανία.

---

⁷ Βλέπε, http://osha.europa.eu/en/publications/reports/TE-81-08-478-EN-C_OSH_in_figures_stress_at_work/view

Πολλές χώρες διαθέτουν εντυπωσιακές τεχνικές δυνατότητες αλλά υστερούν στα μέσα και στην υποδομή που χρειάζεται για να αντιμετωπιστούν τα πιο σοβαρά προβλήματα. Είναι σημαντικό να εξεταστεί τόσο η πρόοδος όσο και τα κενά που υπάρχουν στην εφαρμοσμένη έρευνα και στα εργαλεία που βασίζονται σε αξιόπιστα στοιχεία για την πρόληψη των αναδυόμενων κινδύνων στην εργασία, προκειμένου να καθοριστούν οι ανάγκες και οι στρατηγικές τόσο σε εθνικό όσο και τοπικό επίπεδο. Είναι απαραίτητη η αναζήτηση συνεργειών και η προώθηση μεθόδων θέσπισης και ενδυνάμωσης των συνεργασιών ανάμεσα σε εθνικά και διεθνή ινστιτούτα και δίκτυα που δραστηριοποιούνται σε αυτό το πεδίο. Χρειάζεται μια συνεκτική προσέγγιση από επαγγελματίες, ακαδημαϊκούς και ερευνητές, καθώς επίσης από κυβερνήσεις και φορείς εργοδοτών και εργαζομένων προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι αναδυόμενοι κίνδυνοι αλλά και να αναπτυχθούν νέα πρότυπα πρόληψης.

Εκτίμηση και διαχείριση του κινδύνου

Η εκτίμηση και η καθιέρωση μέτρων πρόληψης των κινδύνων που αναμένεται να εμφανιστούν στο μέλλον αποτελεί μέρος μια πολυσύνθετης διαδικασίας, εξαιτίας των πολλών και διαφορετικών παραγόντων που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Τα παραδοσιακά εργαλεία πρόληψης και ελέγχου εξακολουθούν να θεωρούνται αποτελεσματικά αν, όμως, εφαρμόζονται σωστά στους ήδη γνωστούς κινδύνους, όπως είναι εκείνοι που προκύπτουν από τις επικίνδυνες χημικές ουσίες, τη χρήση μηχανημάτων και εργαλείων, τη χειρωνακτική εργασία και τους βιολογικούς παράγοντες. Ωστόσο, αυτά τα εργαλεία πρέπει να συμπληρώνονται από στρατηγικές και εργαλεία που έχουν σχεδιαστεί για να προβλέπουν, αναγνωρίζουν, εκτιμούν και ελέγχουν τους αναδυόμενους κινδύνους που προκύπτουν μέσα από τις αλλαγές που επέρχονται στο κόσμο της εργασίας και από τις καινοτόμες τεχνολογίες.

Μια συνεκτική προσέγγιση της διαχείρισης του κινδύνου μπορεί μόνο να επιτευχθεί μέσω της εφαρμογής συστημάτων διαχείρισης της ΥΑΕ, τόσο εθνικών όσο και σε επίπεδο επιχείρησης. Οι εθνικές πολιτικές ΥΑΕ οφείλουν να προάγουν στρατηγικές διαχείρισης του κινδύνου, που συμπεριλαμβάνουν έρευνα και μεθόδους προσανατολισμένες προς το μέλλον με στόχο να εκτιμηθεί και να γίνει κατανοητή η επίπτωση των κινητήριων δυνάμεων της αλλαγής. Το θεσμοθετημένο σύστημα διαχείρισης της ΥΑΕ εμπεριέχει την αναγνώριση και τη διαχείριση του κινδύνου, την εφαρμογή των μέτρων πρόληψης, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση. Οι Οδηγίες της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας όσον αφορά στα Συστήματα Διαχείρισης της ΥΑΕ (ILO-OSH 2001) προσφέρουν πλήρεις και λεπτομερείς σχετικές κατευθύνσεις.

Είναι, επίσης, σημαντική η προώθηση της συνεργασίας και η ανταλλαγή πληροφοριών ανάμεσα στους εμπλεκόμενους όσον αφορά στους αναδυόμενους κινδύνους. Οι πολυεθνικές εταιρείες έχουν τη δυνατότητα να μεταφέρουν τις καλές πρακτικές από τη μια χώρα στην άλλη και έτσι μπορούν να θεσπίσουν κοινά πρότυπα ασφαλείας παντού. Μπορούν, επίσης, να προάγουν καλές πρακτικές ανάμεσα στους προμηθευτές και τους εργολάβους τους. Στις περιπτώσεις που οι προμηθευτές έχουν την έδρα τους σε αναπτυσσόμενες χώρες, η αξιολόγηση της νομοθεσίας και η αποτελεσματική εφαρμογή της, καθώς και οι τακτικοί λογιστικοί έλεγχοι, μπορούν να οδηγήσουν στην προώθηση των καλών πρακτικών στην εργασιακή κοινότητα, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης συνεργασίας ανάμεσα στις πολυεθνικές, στους προμηθευτές, τους επιθεωρητές ΥΑΕ και άλλους κυβερνητικούς παράγοντες.

Προαγωγή υγείας στο εργασιακό περιβάλλον

Παρατηρείται η ολοένα και πιο έντονη προσπάθεια ενσωμάτωσης της προαγωγής της υγείας στα προγράμματα ΥΑΕ των επιχειρήσεων ως ένα επιπρόσθετο στοιχείο συμπλήρωσης των παραδοσιακών προγραμμάτων πρόληψης των εργατικών ατυχημάτων και ασθενειών. Αυτά τα προγράμματα προαγωγής της υγείας είναι συχνά σχεδιασμένα να ενθαρρύνουν και να βοηθούν στην εδραίωση μιας πιο υγιούς συμπεριφοράς, ιδιαίτερα σε σχέση με προβλήματα αλκοολισμού και ναρκωτικών, καπνίσματος, άγχους και ψυχικής υγείας, διατροφής, φυσικής άσκησης κ.λπ. Η παροχή βοήθειας σε εργαζόμενους που προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τα χρόνια προβλήματά τους και να δράσουν προληπτικά για την υγεία τους αποτελεί μια αποδεκτή στρατηγική των προγραμμάτων προαγωγής της επαγγελματικής υγείας σε πολλές αναπτυγμένες χώρες. Έχουν, επίσης, παρατηρηθεί οι πολύ θετικές επιπτώσεις στην παραγωγικότητα, των επιτυχημένων δράσεων προαγωγής της επαγγελματικής υγείας. Αυτά τα προγράμματα θα συνεχίσουν να αναπτύσσονται και να διευρύνονται παράλληλα με την αύξηση της μέσης ηλικίας του εργατικού δυναμικού.

Προαγωγή μιας εθνικής κουλτούρας πρόληψης υγείας και ασφάλειας

Εθνική κουλτούρα πρόληψης υγείας και ασφάλειας είναι μια κουλτούρα όπου:

«το δικαίωμα για ένα ασφαλές και υγιές εργασιακό περιβάλλον είναι σεβαστό σε όλα τα επίπεδα: οι κυβερνήσεις, οι εργοδότες και οι εργαζόμενοι συμμετέχουν ενεργά στη διασφάλιση ενός ασφαλούς και υγιούς εργασιακού περιβάλλοντος μέσω ενός συστήματος καθορισμένων δικαιωμάτων, υποχρεώσεων και καθηκόντων και όπου οι προτεραιότητες καθορίζονται σύμφωνα με την αρχή της πρόληψης»⁸.

Η δόμηση και η διατήρηση μιας κουλτούρας πρόληψης υγείας και ασφάλειας προϋποθέτει τη χρήση όλων των διαθέσιμων μέσων ώστε να αυξηθεί η γενική επαγρύπνηση, η γνώση και η κατανόηση των κινδύνων και πώς αυτοί μπορούν να προβλεφθούν ή να ελεγχθούν, καθώς και να καταστεί δυνατή η ανταλλαγή εμπειριών και καλών πρακτικών σε θέματα ΥΑΕ. Η σταδιακή ανάπτυξη μιας κουλτούρας πρόληψης θα επιδράσει σημαντικά στην ενδυνάμωση των εθνικών δυνατοτήτων στον τομέα της ΥΑΕ και θα κινητοποιήσει τους εθνικούς και διεθνείς πόρους. Είναι ιδιαίτερα σημαντική η εθνική και η διεθνής συνεργασία ώστε να διασφαλισθεί ότι οι μελλοντικές προσπάθειες θα οδηγήσουν στην ανάπτυξη αποτελεσματικών και ολοκληρωμένων στρατηγικών πρόληψης σε θέματα ΥΑΕ.

Είναι σημαντική η δέσμευση της ανώτατης διοίκησης και η συμμετοχή των εργαζομένων προκειμένου να προωθηθεί μια κουλτούρα υγείας και ασφάλειας στο εργασιακό περιβάλλον. Οι επιχειρήσεις που ενστερνίζονται τις κοινωνικές αξίες και δρουν ευσυνείδητα, σύμφωνα με την πολιτική υγείας και ασφάλειας που έχουν υιοθετήσει, καταφέρνουν να δημιουργήσουν ένα θετικό περιβάλλον όπου συμμετέχουν δυναμικά όλοι όσοι ασχολούνται με αυτά τα θέματα μέσα στην επιχείρηση. Μια συνεκτική πολιτική, η οποία εφαρμόζεται μέσα από συγκεκριμένα και σταθερά προγράμματα και δράσεις μπορεί να οδηγήσει στη δέσμευση της διοίκησης και των εργαζομένων από τη θεωρία στην πράξη. Κάτι τέτοιο, επηρεάζει συνολικά την κουλτούρα υγείας και ασφάλειας με θετικό τρόπο. Η επιτυχία ή η αποτυχία της κοινωνίας στη διαχείριση των κινδύνων, δεν αποτελεί μόνο ζήτημα μιας συγκεκριμένης πρόληψης και άμβλυνσης των μέτρων, αλλά και της στάσης της απέναντι στον κίνδυνο και στην ασφάλεια σε κάθε επίπεδο λήψης αποφάσεων, κυρίως σε περιόδους κρίσης και οικονομικής ύφεσης.

⁸ Παγκόσμια Στρατηγική για την Επαγγελματική Υγεία και Ασφάλεια, ILO, 2003
http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@ed_protect/@protrav/@safework/documents/publication/wcms_107535.pdf

Το 2008, υιοθετήθηκε η Διακήρυξη της Σεούλ για την Υγεία και Ασφάλεια στην Εργασία⁹. Σε αυτή διακηρύσσεται, εκ νέου, η αρχή ότι το δικαίωμα για ένα ασφαλές και υγιές εργασιακό περιβάλλον θα πρέπει να αναγνωρίζεται ως θεμελιώδες ανθρώπινο δικαίωμα. Η αρχή αυτή αφορά εξίσου στη διασφάλιση της προστασίας απέναντι τόσο στους αναδυόμενους όσο και τους καλά εδραιωμένους κινδύνους ΥΑΕ. Η Διακήρυξη υιοθετήθηκε κατά τη διάρκεια της Συνόδου Κορυφής που πραγματοποιήθηκε στο 18^ο Παγκόσμιο Συνέδριο Υγείας και Ασφάλειας στην Εργασία, στην Κορέα, όπου έλαβαν μέρος υψηλόβαθμα στελέχη αντιπροσώπων από όλο τον κόσμο, οι οποίοι δεσμεύτηκαν ομόφωνα ότι θα εργαστούν υπέρ της προστασίας αυτού του θεμελιώδους ανθρώπινου δικαιώματος μέσω της εφαρμογής αυτής της Διακήρυξης.

Εθνικές και περιφερειακές στρατηγικές και προγράμματα

Έχοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, αρκετοί εθνικοί και διεθνείς φορείς ανάπτυξαν πολυδιάστατες στρατηγικές προκειμένου να παρουσιάσουν τα αναδυόμενα, αλλά και τα τρέχοντα, θέματα ΥΑΕ. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, για παράδειγμα, υιοθέτησε μια κοινοτική στρατηγική υγείας και ασφάλειας στην εργασία για την περίοδο 2007-2012. Έκτοτε, αναλύουν συλλογικά τις τάσεις της ΥΑΕ αλλά και τις επιπτώσεις τους μέσω της εφαρμοσμένης έρευνας και της ανταλλαγής πληροφοριών ανάμεσα στα κράτη-μέλη που αφορούν στις εθνικές στρατηγικές ΥΑΕ. Χώρες που ανήκουν σε άλλες περιοχές, επίσης ενσωματώνουν τέτοιου είδους ανησυχίες στις εθνικές τους πολιτικές. Αρκετές χώρες έχουν θεσπίσει περιφερειακά δίκτυα που απαρτίζονται από κυβερνητικά ιδρύματα, ερευνητές και ειδικούς επαγγελματίες που εργάζονται για την προώθηση και την ανταλλαγή εθνικών στρατηγικών, καλών πρακτικών, εκπαίδευσης και έρευνας όσον αφορά στους αναδυόμενους κινδύνους. Παραδείγματα τέτοιων δικτύων αποτελούν τα ακόλουθα: το Δίκτυο Επαγγελματικής Υγείας και Ασφάλειας ASEAN, το Περιφερειακό Πρόγραμμα Επαγγελματικής Υγείας και Ασφάλειας της Ανατολικής Αφρικής και το Δίκτυο Εργαζομένων ΥΑΕ της Λατινικής Αμερικής και Καραϊβικής.

Τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα την υιοθέτηση πολλών εθνικών προγραμμάτων ΥΑΕ, τα οποία βασίζονται στη συνεργασία ανάμεσα στις κυβερνήσεις, τις οργανώσεις εργοδοτών και εργαζομένων και λοιπών εμπλεκομένων, όπως είναι η επιστημονική κοινότητα, οι επαγγελματικές οργανώσεις ΥΑΕ και τα ινστιτούτα κατάρτισης και εκπαίδευσης. Έχουν, επίσης, συμπεριληφθεί, σε ορισμένα προγράμματα, φορείς της άτυπης οικονομίας, εργαζόμενοι με χαμηλό εισόδημα και εκπρόσωποι ευάλωτων ομάδων.

⁹ Διακήρυξη της Σεούλ για την Υγεία και Ασφάλεια
<http://www.seouldeclaration.org/index.php>

Τέτοια προγράμματα είναι συχνά συμβατά με τις διατάξεις της Σύμβασης για την Επαγγελματική Υγεία και Ασφάλεια (No 155) και με το Πλαίσιο Προώθησης για τη Σύμβαση Επαγγελματικής Υγείας και Ασφάλειας (No 187). Προωθώντας τη συνεχή βελτίωση της ΥΑΕ μέσω της συστηματικής ανάπτυξης μιας πολιτικής, ενός συστήματος και ενός προγράμματος ΥΑΕ σε εθνικό επίπεδο, πολλά κράτη-μέλη της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας βρίσκονται ολοένα και πιο κοντά στην επικύρωση αυτών των Συμβάσεων.

Η ΔΟΕ και ένας μεταβαλλόμενος κόσμος εργασίας

Η παγκόσμια οικονομική κρίση, η οποία συνέπεσε χρονικά με την επέτειο των 90 χρόνων από την ίδρυση της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας, τονίζει την αναγκαιότητα και τη σπουδαιότητα του ρόλου της Οργάνωσης. Στο διάστημα των τελευταίων εννέα δεκαετιών έχουν εδραιωθεί αρκετά διεθνή πρότυπα εργασίας, που με την πολυδιάστατη προσέγγισή τους συνεχίζουν να αναδύουν τα πολυσύνθετα θέματα που είναι επίκαιρα στο κόσμο της εργασίας ακόμη και σήμερα. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα για τα θέματα της υγείας και της ασφάλειας, όπου αρκετά παλαιότερα διεθνή πρότυπα εξακολουθούν να ισχύουν.

Τα διεθνή πρότυπα εργασίας για την ΥΑΕ συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται από τα κράτη-μέλη ως πηγή αναφοράς, προκειμένου να συμβάλουν στην ενδυνάμωση και την ενίσχυση των εθνικών συστημάτων, κανονισμών και πρακτικών ΥΑΕ. Τέτοια πρότυπα, επίσης, παρέχουν καθοδήγηση στην ανάδειξη των νέων κινδύνων, όπως περιγράφονται παραπάνω, εξαιτίας της ευελιξίας τους στη δυνατότητα της σταδιακής εφαρμογής, λαμβάνοντας υπόψη τους ανθρώπινους, τεχνολογικούς και οικονομικούς πόρους. Η πρόσφατη Γενική Επισκόπηση της ΔΟΕ για τη Σύμβαση της Επαγγελματικής Υγείας και Ασφάλειας (No 155), η οποία αναφέρθηκε νωρίτερα, το επιβεβαιώνει επίσης.

Τα περισσότερα κράτη-μέλη της ΔΟΕ έχουν δεσμευτεί να εφαρμόσουν τα Προγράμματα Αξιοπρεπούς Εργασίας της κάθε χώρας, πολλά από τα οποία δίνουν έμφαση στην ανάγκη βελτίωσης της ΥΑΕ για όλους τους εργαζόμενους. Ορισμένες από αυτές τις χώρες έχουν αναπτύξει ειδικά εθνικά προγράμματα ΥΑΕ που εστιάζουν στις καίριες εθνικές προτεραιότητες. Η ΔΟΕ παρέχει τεχνικές συμβουλές και υποστήριξη για τέτοιου είδους προγράμματα, ενδυναμώνοντας τις εθνικές δυνατότητες, κυρίως για επικίνδυνους κλάδους, όπως ο κατασκευαστικός, ο μεταλλευτικός και η γεωργία και για συγκεκριμένες κατηγορίες εργαζομένων, όπως είναι εκείνες που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Διαμέσου τέτοιων προσπαθειών, η ΔΟΕ προωθεί μια ενιαία διεπιστημονική προσέγγιση για την ΥΑΕ, λαμβάνοντας υπόψη τη σωματική, την ψυχική και την κοινωνική ευημερία ανδρών και γυναικών στην εργασία, σε όλους τους οικονομικούς κλάδους και στην άτυπη οικονομία. Μια τέτοιου είδους συνεκτική προσέγγιση είναι ζωτικής σημασίας, στο πλαίσιο των νέων και αναδυόμενων κινδύνων για την υγεία και την ασφάλεια στην εργασία σε μια μεταβαλλόμενη παγκόσμια οικονομία, προκειμένου να διασφαλιστεί η συνεχής οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.

11-15 Σεπτεμβρίου 2011
Συνεδριακό Κέντρο Hailc, Κωνσταντινούπολη, Τουρκία

www.safety2011turkey.org

Οικοδομώντας μια Κουλτούρα Πρόληψης για ένα Υγιές και Ασφαλές Μέλλον

Το 19^ο Παγκόσμιο Συνέδριο παρέχει μια μοναδική ευκαιρία ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ ειδικών λήψης αποφάσεων, επαγγελματιών υγείας και ασφάλειας, εκπροσώπων εργοδοτών και εργαζομένων και άλλων εμπλεκομένων σε θέματα ΥΑΕ.

Τα κύρια θέματα του Συνεδρίου είναι τα εξής:

- Νέες προκλήσεις σε ένα μεταβαλλόμενο κόσμο εργασίας και η παγκόσμια οικονομία
- Κοινωνικός διάλογος, συνεργασία και καινοτομίες στην επαγγελματική υγεία και ασφάλεια
- Συστήματα προσέγγισης για την επαγγελματική υγεία και ασφάλεια
- Συνεκτικές, προδραστικές και προληπτικές προσεγγίσεις στην υγεία και ασφάλεια της εργασίας

**Ελάτε να μας συναντήσετε στην Κωνσταντινούπολη το Σεπτέμβριο
του 2011!**

International Labour Organization

International Social Security Association

Ministry of Labour and Social Security-Turkey